

FRAZEODIDAKTIKA U NASTAVI INOJEZIČNOGA HRVATSKOGA

Josipa Korljan Bešlić
Filozofski fakultet u Splitu
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
jkorljan@ffst.hr

UDK: 811.163.42'373.7*
811.163.42'243
Pregledni rad
Primljen: 19. 4. 2024.
Prihvaćen za tisak: 16. 5. 2025.

Frazeodidaktika je dio primijenjene frazeologije i važan je dio poučavanja i ovladavanja inim jezikom. Relativno je mlada disciplina i u nastavi često zanemarena. U uvodnome dijelu rada prikazat će se dosadašnja istraživanja i metodologija zasnovana na kognitivnoj lingvistici. Središnji dio rada naglašava važnost zastupljenosti frazeologije u nastavi inojezičnoga hrvatskoga, posebno na višim razinama jer tek potpuno razumijevanje frazeologije određenoga naroda podrazumijeva ovladavanje jezikom, pri čemu je iznimno važna i međukulturna kompetencija te se navode primjeri dobre prakse u nastavi drugih jezika koji se poučavaju kao ini, ali i u nastavi inojezičnoga hrvatskoga. Rad nudi pregled mogućnosti primjene frazeodidaktike, što uključuje i kontrastivnu frazeologiju, ali i u skladu s razvojem novih tehnologija propituje korisnost umjetne inteligencije (ChatGPT) u frazeološkoj nastavi te ostavlja otvorenim pitanje o mogućnostima poboljšanja frazeološke nastave inojezičnoga hrvatskoga.

KLJUČNE RIJEČI: *frazeologija, frazeodidaktika, inojezični hrvatski, kontrastivna frazeologija, umjetna inteligencija*

Uvodna razmatranja

Poučavanje inoga jezika postavlja niz izazova i zahtijeva praćenje suvremenih trendova, sve u cilju što bolje nastave i uspješnijega dolaska do krajnjega cilja – ovladavanja učenika inim jezikom. Jedan od aspekata kojemu bi se u poučavanju inoga jezika trebala dati veća pozornost jest frazeodidaktika – poučavanje frazema. Naime, frazemi su često *kamen spoticanja* u razumijevanju jezika zbog čega ih je nužno uvrstiti u nastavu. Poznavanje frazema nužno je za potpuno ovladavanje jezikom i bolje razumijevanje kulture i tradicije određenoga naroda, što nije važno samo za govornike određenoga jezika kao prvoga ili inoga već i za sve koji se bave prevođenjem. Razumijevajući frazeme bolje razumijevamo kulturu i tradiciju određenoga naroda zbog čega frazeodidaktika u sebi nosi i važnu komponentu interkulturalnoga učenja. Primjerice, kako razumjeti frazem *Sizifov posao*

ako ne znamo tko je bio Sizif i kakav je utjecaj antička kultura ostavila na zapadnoeuropski kulturni krug? Ili pak kako razumjeti veliku zastupljenost biblijskih frazema u njemačkome jeziku za razliku od engleskoga a da ne poznajemo religijsku tradiciju obiju zemalja? Poučavanje jezika neodvojivo je od poučavanja kulture određenoga naroda.

U ovome će se radu fokus staviti na mogućnosti inkorporiranja frazeodidaktike u poučavanje hrvatskoga kao inoga jezika, smještajući frazeodidaktiku u širi kognitivnolingvistički kontekst. Proučit će se primjeri frazeodidaktike u nekim drugim europskim jezicima, a središnji dio rada ponudit će praktične primjere i mogućnosti uvođenja frazeodidaktike u hrvatski kao ini već od početne razine učenja jezika. Rad ostavlja otvorenom mogućnost za nadograđivanje i poboljšanje postavljenih teza i primjera, sve u cilju što uspješnijega dolaska do cilja i za one koji poučavaju jezik i za one koji uče.

1. Što je frazeodidaktika?

Naziv frazeodidaktika Ettinger definira kao „područje frazeologije koje se bavi sistematskim prenošenjem frazema u nastavi materinskog i inog jezika“ (prema Valenčić Arh 2014). U hrvatskome jeziku taj naziv uvodi Požgaj Hadži prema Pekarovičevoj (v. Vidović Bolt 2013: 252), a preuzima ga i Vidović Bolt, dok se, primjerice, u njemačkome jeziku on uvodi prema ruskome nazivu frazeodidaktika (v. Valenčić Arh 2014). Može se stoga reći da naziv frazeodidaktika, kao i disciplina, ne pripada jednomu pojedincu, već je stvoren iz potrebe različitih jezikoslovaca da bi se označilo područje koje se posvećuje poučavanju i metodama poučavanja frazema u jeziku.

Frazeodidaktika je još uvijek područje koje nije dovoljno istraženo te je relativno novo, pogotovo ako imamo u vidu da je i frazeologija kao znanost svoje mjesto zauzela tek u 20. stoljeću. O frazeodidaktici kao dijelu frazeologije, pogotovo one koja se odnosi na inojezični hrvatski, pisalo je tek nekoliko autora, među kojima Vidović Bolt, koja upozorava na potpuno ignoriranje frazeologije u nastavi, spominjući se uvriježenoga stava „da se frazemi ionako usvajaju ‘usputno’“ (Vidović Bolt 2013: 253). Moramo napomenuti da se taj problem ne pojavljuje samo u inojezičnome hrvatskome već i u drugim jezicima, primjerice u španjolskome kao inome (usp. Mellado Blanes 2020). Tomu stavu pridonio je i *Zajednički europski referentni okvir za jezike* koji također zanemaruje frazeologiju kao važan dio poznavanja jezika te tek na višim razinama navodi nužnost poznavanja i razumijevanja idioma i frazema. Međutim, sve više autora udžbenika i onih koji se bave poučavanjem inoga jezika primjećuje da je potrebno popuniti „prazno mjesto“ frazeologije još od samoga početka učenja jezika.

2. Kognitivnolingvistički okvir

Zbog čega frazeodidaktiku vezujemo za kognitivnu lingvistiku? Za razliku od generativne gramatike kojoj je važna jezična struktura, a značenje se zanemaruje, kognitivna gramatika središnju ulogu u jeziku daje značenju i odnosu jezičnih struktura s izvanjezičnom stvarnošću. Kognitivna lingvistika kao jedan dio kognitivne gramatike važnost daje konstruktima i ljudskoj kogniciji, a kognicijski fenomeni integrirani u gramatiku jesu asocijacija (psiholoških veza između različitih entiteta i koncepata), automatizacija (savladavamo različite vještine u tolikoj mjeri da postanu automatiziranima), shematizacija (ekstrahiranje sličnosti karakterističnih za različita iskustva, a da bi se iznašla koncepcija koja predstavlja višu razinu apstrakcije) te kategorizacija (interpretacija određenoga iskustva u odnosu na strukture koje su nam poznate ili postoje od ranije) (prema Langacker 1987). Za kognitivne lingviste važno je da se značenje konceptualizira. Kognitivni lingvisti skloniji su slikovnomu prikazu i predodžbenim shemama zasnovanim na metafori i metonimiji. Na tim figurama zasniva se i mnoštvo frazema zbog čega smatramo da se frazeodidaktika mora vezivati za kognitivnu lingvistiku. O teoriji konceptualne metafore i metonimije detaljnije čitamo u *Phraseology through the looking glass* (Omazić 2015) gdje se navodi:

„Konceptualna metafora je paradigmatički mehanizam među različitim područjima jer obuhvaća izvor i cilj određenog područja na temelju sličnosti i čini manje poznate koncepte u ciljnom području prihvatljivijima povezivanjem s poznatijim i razumljivijim konceptima iz drugog područja“ (Omazić 2015: 53).

Omazić (2015: 54) navodi primjer konceptualne metafore *love is fire* te ju navodi na hrvatskome, engleskome i njemačkome jeziku zaključujući da „konceptualni uzorak pomaže nam razumjeti sve navedene frazeme čak i kad ih prvi put čujemo u drugom jeziku jer je utemeljena na načinu na koji razmišljamo o svijetu“. Navedene postavke upućuju na važnost povezivanja frazeologije, a time i frazeodidaktike s kognitivnom lingvistikom, prihvaćajući mogućnost iskorištavanja frazeološkoga potencijala koji možemo tumačiti zahvaljujući vlastitoj kogniciji i predodžbi koju imamo o određenoj slici, što pomaže razumjeti određenu predodžbu i u drugome jeziku kojim nastojimo ovladati. Kako primjećuje Mellado Blanes,

„u kognitivnoj lingvistici leksikon, morfologija i sintaksa smatraju se kontinuumom međusobno povezanih aspekata, a ne odvojivim dijelovima. Kognitivna lingvistika proučava stvarni jezik, zbog čega se

idiomatski izrazi smatraju dijelom toga, čak i kada ne slijede glavne gramatičke principe“ (Mellado Blanes 2020: 4).

Metodologija primjene frazeodidaktike trebala bi se zasnivati upravo na tome potencijalu.

3. Frazeodidaktika u poučavanju inih jezika

Frazeodidaktika je zauzela svoje mjesto u udžbenicima stranih i inih jezika te je sve više radova koji upozoravaju na nužnost uvođenja frazema u nastavu još od temeljnoga stupnja: „bilo bi poželjno da se frazeološka kompetencija sustavno uključuje i potiče na svim razinama, od A1 do C2, te da se tematski obrađuje“ (Valenčić Arh 2014: 369). Primjer dobre prakse dolazi iz njemačkoga kao stranoga jezika. Valenčić Arh proučavala je primjenu frazeodidaktike u materijalima *Studio d* na b2 razini. U tim materijalima ukupno se spominje 367 frazema; najveći broj frazema zabilježen je u tekstovima, a jedna trećina frazema ponavlja se i u vježbama, što potiče usvajanje frazema. U tim materijalima

„predstavljene su različite strategije učenja, uključujući kognitivne strategije, kompenzacijske strategije, mnemotehničke strategije, kao i metakognitivne, društvene i afektivne strategije (usp. Oxford 1990). Konkretno, to uključuje upotrebu kartica za učenje, učenje dok se hoda, razgovor s vlastitim odrazom, stvaranje mentalne slike ili crtanje itd. Također se preporučuju strategije za produktivnu upotrebu frazema u tekstovima, kao što su rješavanje križaljki ili izrada vlastitih tekstova ili dijaloga s fiksnim riječima“ (Valenčić Arh 2014: 374).

Iz njemačkoga jezika dolazi još primjera dobre prakse u vidu internetskih stranica gdje je moguće pronaći frazeme njemačkoga jezika prema sastavnici i njihovo objašnjenje (URL 4). Hrvatski frazemi također su dostupni na internetu (URL 5), međutim nisu prikladni za učenike inojezičnoga hrvatskoga jer se ne nudi ni objašnjenje ni prijevod. Tu prazninu donekle popunjava Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik, koji je još u izradi i čiji je jedan modul prilagođen osobama koje uče hrvatski kao ini jezik.

Pišući o frazeodidaktici u francuskome kao stranome jeziku, Edmonds zastupa stav da se frazemi bolje usvajaju na temelju konstrukcije nego na temelju glagola, za što temelj nalazi u okviru kognitivne lingvistike te piše: „Čini se, dakle, da je ulazna informacija koju dobivaju učenici inoga jezika dovoljna da im omogući izgradnju reprezentacija konstrukcija na jeziku koji usvajaju“ (Edmonds 2015). Ista autorica navodi i istraživanje koje je proveo

Holme u Hong Kongu gdje su učili engleski kao strani jezik i koje je pokazalo „da su oni učenici koji su primali upute temeljene na konstrukcijama pokazali određeno učenje ciljanih konstrukcija i općenito su pokazali preciznije pisanje“ (Edmonds 2015).

Mellado Blanes proučavala je španjolski kao ini jezik te je uočila da je jako važan kontekst frazema i odnos jezika i kulture: kultura, naime, pomaže razumjeti jezik, što je, kako navodi Mellado Blanes (2020: 17), dokazalo i istraživanje.

Možemo zaključiti da je frazeodidaktika važna pri poučavanju jezika kao inoga i da je potrebno iskoristiti sve strategije koje pomažu u boljemu ovladavanju frazemima, a time i jezikom, među kojima se posebno ističu kognicija i konstrukcija, što su pojmovi povezani s kognitivnom gramatikom.

4. Zastupljenost frazeologije u udžbenicima inojezičnoga hrvatskoga

U udžbenicima hrvatskoga kao inoga jezika za početnu razinu frazemi nisu toliko zastupljeni. U udžbeniku *Razgovarajte s nama A1 – A2* (Čilaš Mikulić, Gulešić Machata, Udier 2023) frazemi se spominju u predzadnjoj lekciji u kojoj se obrađuju brojevi. Navode se frazemi: *to je za pet, sve u šesnaest, sada je pet do dvanaest, tri, četiri, sad i brojim do tri*. Uz frazeme navodi se i njihovo značenje, no nisu zastupljene frazeološke vježbe. U udžbeniku *Učimo hrvatski 2* (Kosovac, Lukić 2007) navode se poredbeni frazemi s animalističkom sastavnicom, i to unutar zadatka koji treba dopuniti odgovarajućim pridjevom, primjerice, *marljiv kao _____, hrabar kao _____, lukav kao _____*... (Kosovac, Lukić 2007: 64). Udžbenik *Prijeđimo na ti* (Korljan Bešlić, Burić 2023) također donosi poredbene frazeme primjerice *lijep kao slika, brz kao zec/munja/vjetar, spor kao puž*... (Korljan Bešlić, Burić 2023: 56). Uz navođenje frazema uvodi se i frazeološka vježba. Udžbenik *Prijeđimo na ti* nakon svake lekcije donosi izdvojene korisne izraze spomenute u lekcijama, najčešće dijalozima, koji pomažu usvojiti već gotove idiome i frazeme, kao npr. *buran vikend, boli me briga, svaka čast*, što je jedna od mogućnosti za skretanje pozornosti na važnost usvajanja frazema.

Izbor poredbenih frazema jako je dobar jer su oni lako pamtljivi i uglavnom usporedivi s materinskim jezicima, što omogućava primjenu kontrastivnoga pristupa. Takav odabir donosi dvostruku korist: usvajanje vokabulara i gramatičkih zakonitosti te stvaranje temelja za usvajanje frazeologije hrvatskoga kao inoga jezika.

Želeći proučiti zastupljenost frazeologije u udžbenicima hrvatskoga kao inoga pisanim na drugim jezicima, proučeni su udžbenici *Beginner's Croatian* (Vidan, Niebuhr 2009), pisan na engleskome jeziku, te dva udžbenika pisana

na njemačkome jeziku, *Kroatisch für Anfänger* (Levačić 2019) i *Einstieg kroatisch* (Mrše i Mrše 2021). Ni u jednome udžbeniku frazemi se ne navode posebno, ali pronalazimo ih unutar nekih dijaloga, primjerice *biti mekušac, roniti kao riba, od glave do pete* u udžbeniku *Einstieg kroatisch* i frazemi kao *jedna briga manje, imati jasnu sliku, nema smisla* u udžbeniku *Beginner's Croatian*.

Važnost frazeodidaktike u poučavanju inoga jezika dolazi do pravoga izražaja na višim razinama jezika, kada se očekuje da govornik „dublje“ ovlada jezikom i usvoji frazeme da ne bi došlo do pogrešnoga razumijevanja, npr. frazema *ubiti oko*.

Proučeni udžbenici za ostale razine hrvatskoga kao inoga jezika jesu Croaticumovi udžbenici: *Razgovarajte s nama A2 – B1* (Čilaš Mikulić, Gulešić Machata, Udier 2016), *Razgovarajte s nama B1 – B2* (Čilaš Mikulić, Gulešić Machata, Udier 2017), *Razgovarajte s nama B2* (Čilaš Mikulić, Gulešić Machata, Udier 2015) *Razgovarajte s nama B2 – C1* (Udier 2020). U tim je udžbenicima primjetno da se pozornost daje i frazeologiji: uz svaku lekciju donosi se pregled leksika, kolokacija i frazema vezanih za određenu temu, no nedostaje razrađen pristup usvajanju frazema u vidu, primjerice, zastupljenijih frazeoloških vježba te kontekstualiziranje frazema. Pri poučavanju hrvatskoga kao inoga, pogotovo na višim razinama, nužno je obogatiti nastavu i drugim sadržajima koji će uključiti i samu frazeologiju.

5. Primjeri uvođenja frazema u nastavu

Kühn (prema Valenčić Arh 2014) navodi tri koraka potrebna za uspješnu frazeodidaktičku nastavu: otkriti, prepoznati i koristiti frazem.

Jukić (2016) predlaže poredbene frazeme koji bi se mogli uvrstiti u nastavu inojezičnoga hrvatskoga. Za početnu razinu predlaže frazeme vezane za „propisana tematska polja, pridjevske i imeničke nominativne strukture, poznate glagole u infinitivu“ (Jukić 2016). Neki od tih primjera jesu sljedeći: *jak kao bik, crn kao gavran, dobar kao kruh, hladan kao led, ljubomorani kao pas...* (Jukić 2016: 25).

Govoreći o različitim načinima uvođenja frazema u nastavu, Vidović Bolt također smatra da to moraju biti lako pamtljivi frazemi, kao animalistički (*marljiv kao mrav, gladan kao vuk*), koloristički (*crven kao paprika, plav kao nebo...*), maritimni (*baciti sidro, mirna luka...*), somatski (*pretvoriti se u uho, desna ruka...*). To su frazemi koji su bliski govornicima različitih jezika te se lako usvajaju. S obzirom na to da u ovome radu frazeologiju vezujemo za kognitivnu lingvistiku, smatramo da je uvođenje frazema prema konceptu jako korisno jer doprinosi boljemu povezivanju različitih aspekata jezika i,

konačno, lakšoj pamtljivosti frazema. Primjer za uvođenje frazema prema konceptu iznosi i Vidović Bolt navodeći frazeme vezane za koncept dobi: *Abrahamove godine, biti u godinama, mlad kao rosa u podne, star kao Biblija* (prema Vidović Bolt 2013). Također, mogu biti okupljeni i oko iste sastavnice, primjerice *pas: ljubomorani kao pas, živjeti kao pas i mačka, vjeran kao pas...* Vidović Bolt smatra da se frazemi mogu uvoditi i prema strukturi (imenički, pridjevski, glagolski, priložni) i prema podrijetlu (antički, biblijski, hrvatski nacionalni, internacionalni).

Uvođenje prema strukturi promiče gramatičko znanje i moguće je takve frazeme iskoristiti u gramatičkim vježbama, no u takvome pristupu ipak je u prvome planu gramatička struktura, što ne potiče na usvajanje frazema kao gotovih, nepromjenjivih sintagmi koje nose određeno, preneseno značenje.

Uvođenje frazema prema podrijetlu plodonosno je ako se baziramo na prednostima kontrastivnoga pristupa. Naime, kontrastivna frazeologija dio je frazeologije koji uspoređuje frazeme u različitim jezicima i u različitim dijalektima istoga jezika. Iako se o kontrastivnome pristupu ponekad govori kao o „dvosjeklome maču“ zbog toga što frazemi ne moraju biti isti u različitim jezicima, taj se pristup u praksi pokazao uspješnim jer je ipak većina antičkih, biblijskih i književnih frazema ista u različitim europskim jezicima, a postoje i izravne posuđenice i frazemeski kalkovi (v. u Turk 2014). Barčot i Milčić (2019) proučavale su poznavanje antičkih frazema među govornicima hrvatskoga i njemačkoga jezika te su se u obama jezicima ovi frazemi našli na vrhu prema prepoznatljivosti: *Ahilova peta; pogodila je Amorova strelica koga; lijep kao Apolon; Sizifov posao; uskrsnuti kao Feniks iz pepela; trojanski konj*. Primjeri su to koje je moguće uvrstiti i u nastavu inojezičnoga hrvatskoga, pogotovo jer se mogu usvojiti kontrastivnom metodom. Da su antički, biblijski i književni frazemi dosta slični u različitim jezicima, iščitava se u Piirainen (2012). U Tablici 1 donosimo primjere nekih poredbenih i internacionalnih frazema koji su identični u hrvatskome, engleskome, njemačkome, španjolskome i poljskome jeziku i koji se mogu uvrstiti u nastavu inojezičnoga hrvatskoga na temelju kontrastivne frazeologije. Izbor je temeljen na slikovitosti, zastupljenosti poredbenih frazema i klasifikaciji prema podrijetlu, na učestalosti uporabe te na usporedivosti među jezicima s kojima se u nastavi inojezičnoga hrvatskoga najčešće susrećemo:

Tablica 1: Izbor frazema usporedivih na hrvatskome, engleskome, njemačkome, španjolskome i poljskome jeziku.

HRVATSKI FRAZEM	ENGLJSKI FRAZEM	NJEMAČKI FRAZEM	ŠPANJOLSKI FRAZEM	POLJSKI FRAZEM
Ahilova peta	<i>Achilles' heel</i>	<i>die Achillesferse</i>	<i>el talón de Aquiles</i>	<i>pięta Achillesowa</i>
Sizifov posao	<i>Sisyphean task</i>	<i>Sisyphusarbeit</i>	<i>trabajo de Sisifo</i>	<i>Szyfowa praca</i>
uskrsnuti kao Feniks iz pepela	<i>to rise (like a phoenix) from the ashes</i>	<i>wie Phönix aus der Asche wiederaufstehen (aufsteigen)</i>	<i>renacer de las canizas como el Ave Fenix</i>	<i>powstać jak Feniks z popiołów</i>
gladan kao vuk	<i>hungry as a wolf</i>	<i>hungrig wie ein Wolf</i>	<i>hambriento como un lobo</i>	<i>głodny jak wilk</i>
jak kao konj	<i>strong as a horse</i>	<i>stark wie ein Pferd</i>	<i>fuerte como un caballo</i>	<i>silny jak koń</i>
bijel kao snijeg	<i>white as snow</i>	<i>weiß wie Schnee</i>	<i>blanco como la nieve</i>	<i>biały jak śnieg</i>
crna ovca	<i>the black sheep</i>	<i>das schwarze Schaf</i>	<i>la oveja negra</i>	<i>czarna owca</i>
boriti se s vjetrenjačama	<i>to tilt at windmills</i>	<i>gegen/mit Windmühlen kämpfen</i>	<i>luchar contra molinos de viento</i>	<i>walczyć z wiatrakami</i>
pasti na plodno tlo	<i>to fall on fertile ground</i>	<i>auf fruchtbaren Boden fallen</i>	<i>caer en tierra abonada</i>	<i>padać na podatny grunt</i>
biti jednom nogom u grobu	<i>to have one foot in the grave</i>	<i>mit einem Fuss/ Bein im Grabe stehen</i>	<i>tener un pie en la sepultura/ tumba</i>	<i>być jedną nogą w grobie</i>
nepisano pravilo / nepisani zakon	<i>an/the unwritten law</i>	<i>ein ungeschriebenes Gesetz</i>	<i>una ley no escrita</i>	<i>niepisane prawo</i>
biti u sedmom nebu	<i>to be in seventh heaven</i>	<i>im siebten Himmel sein</i>	<i>estar en el séptimo cielo</i>	<i>być w siódmym niebie</i>

Govoreći o poredbenim frazemima, Jukić (2016: 26) navodi da se na samostalnome stupnju mogu uvoditi poredbeni frazemi sa sastavnicama u svim padežima, a naglasak treba biti na glagolskim frazemima. Neki od frazema koje Jukić predlaže na ovome stupnju jesu: *voljeti kao brata, oštar kao britva, ima kao ludih gljiva, čitati kao otvorenu knjigu...*

Za napredni stupanj Jukić predviđa frazemske arhaizme, historizme i dijalektne frazeme te nacionalne poredbene frazeme, kao i čitanje frazeološke literature. Ovomu se stupnju pristupa kao i pri poučavanju izvornih govornika hrvatskomu jeziku. Primjere vježbi u nastavi materinskoga jezika možemo pronaći u Nosić (2010). Te se vježbe mogu primijeniti i u nastavi inojezičnoga hrvatskoga.

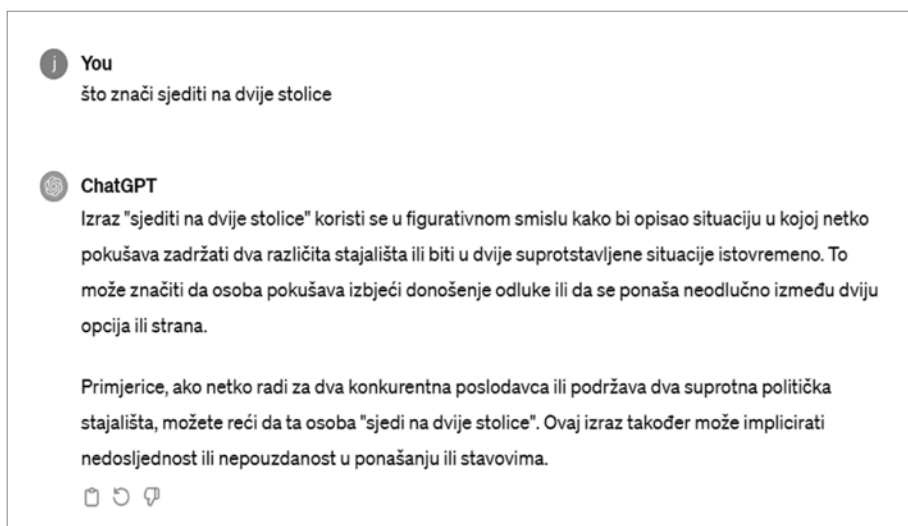
Frazeološke vježbe trebale bi pratiti frazeološku nastavu. Najčešće su vježbe dopunjavanja, zaokruživanja, povezivanja frazemskih antonima i sinonima, diktati, križaljke...

Učenike se s frazemima može upoznati i koristeći se svakodnevnim jezikom i tekstovima iz dnevnih novina te radijskih i televizijskih emisija. Suočeni s nerazumijevanjem određenoga frazema, traže pomoć u razumijevanju te frazem usvajaju uklapajući ga u vlastiti govor (*biti pun kao šipak, biti rame uz rame s nekim...*). Važno je, kao što navodi i Jukić, voditi se načelom teksta – frazemi se usvajaju u tekstu, a ne na izdvojenim primjerima.

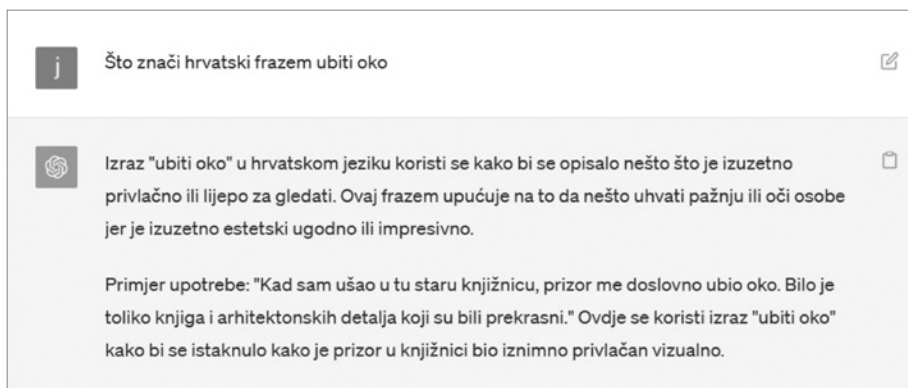
Pri uvođenju frazema u nastavu pozornost se usmjerava i na frazeološki minimum i maksimum: prema istraživanjima (usp. Giel 2014, prema Jukić 2016: 18) frazeološki je optimum pet do sedam frazema po cjelini.

Nove tehnologije također nude zanimljive mogućnosti uključivanja frazema u nastavu. Na internetu su dostupne određene frazeološke vježbe, npr. na Mrežniku (URL 1), gdje je moguće zaigrati križaljku s frazemima ili dovući frazem na odgovarajuće mjesto. Neke se igre za uvježbavanje frazema mogu pronaći i na internetskim stranicama (URL 2), gdje se daje i značenje frazema, a velik je izbor igara i na platformi Wordwall (URL 3).

Na naprednome stupnju u nastavu je moguće uvrstiti i alat umjetne inteligencije ChatGTP. Taj se alat pokazao u potpunosti beskorisnim za objašnjavanje značenja frazema upravo zbog toga što se frazemi temelje na prenesenome značenju. Ipak, može naći primjenu i u frazeološkoj nastavi kao tekstni predložak o kojemu će se raspravljati, pokušavajući odgonetnuti značenje frazema prisutnoga u lingvometodičkome predlošku koji se koristi kao polazišni tekst. Primjer dobra objašnjenja frazema koji je ponudio ChatGTP nalazi se na Slici 1, a primjer pogrešnoga objašnjenja na Slici 2.

Slika 1. Objašnjenje značenja frazema *sjediti na dvije stolice* koje je ponudio alat umjetne inteligencije ChatGTP.

Slika 2. Objašnjenje značenja frazema *ubiti oko* koje je ponudio alat umjetne inteligencije ChatGTP.

Vjerujemo da će različiti alati umjetne inteligencije u budućnosti napredovati pa će ih biti moguće trenirati da točno odgonetnu značenje frazema u različitim jezicima, ali za sada su u potpunosti nepouzdana.

Zaključna razmatranja

S obzirom na proučene primjere i teorijske rasprave, možemo zaključiti da je frazeodidaktika važno područje koje je potrebno više inkorporirati u poučavanje inoga jezika. Frazeme je potrebno uvoditi u nastavu inoga jezika još od samoga početka učenja, pazeći na frazeološki minimum i maksimum te na prilagođenost leksika i gramatike koji moraju biti primjereni stupnju učenja jezika. Da bi se frazemi lakše usvojili i upotrebljavali u govoru i pismu, potrebno je iskoristiti njihovo načelo slikovitosti i na taj ih način, kad god je to moguće, prikazivati u udžbenicima i u nastavi. Na temeljnome stupnju važno je iskoristiti znanje materinskoga jezika i opću kulturu da bi se kontrastivnim pristupom usvojili određeni antički, biblijski, književni i drugi internacionalni frazemi. Na višim stupnjevima potrebno je birati lingvometodičke predloške s različitim frazemima čija će se uporaba detektirati u svakodnevnome govoru i medijima te poticati učenike na reprodukciju. Ne smijemo zaboraviti da frazeološko znanje sadrži u sebi i ostale kompetencije te se sva ta znanja i vještine trebaju prožimati. Za sve to potrebno je educirati lektore i učitelje inoga jezika te ih uputiti na važnost frazeologije za ovladavanje jezikom jer, kako uviđa i Higuera Garcia govoreći o španjolskome kao inome jeziku, „iznenađujuće je da se malo ili nimalo važnosti pridaje obuci lingvista kao i obuci profesora španjolskog kao stranog jezika u području frazeologije“ (Mellado Blanes 2020: 4).

Ovaj rad doprinos je pozicioniranju frazeodidaktike u nastavi inojezičnoga hrvatskoga te poziv na poboljšanje dosadašnjih metoda, sastavljanje vježbi, rječnika, lingvometodičkih predložaka ili čak aplikacija koje će neizvornim govornicima pomoći prijeći preko *kamena smutnje* koji za razumijevanje predstavljaju frazemi.

Izvori

- ČILAŠ MIKULIĆ, Marica, GULEŠIĆ MACHATA, Milvia, UDIER, Sanda Lucija. 2023. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskoga jezika za razine A1 – A2*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- ČILAŠ MIKULIĆ, Marica, GULEŠIĆ MACHATA, Milvia, UDIER, Sanda Lucija. 2016. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskoga jezika za više početnike A2 – B1*. Zagreb: FF press.
- ČILAŠ MIKULIĆ, Marica, GULEŠIĆ MACHATA, Milvia, UDIER, Sanda Lucija. 2017. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskoga jezika za niži srednji stupanj B1 – B2*. Zagreb: FF press.
- ČILAŠ MIKULIĆ, Marica, GULEŠIĆ MACHATA, Milvia, UDIER, Sanda Lucija. 2015. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za razinu B2*. Zagreb: FF press.

- KORLJAN BEŠLIĆ, Josipa, BURIĆ, Helena. 2023. *Prijedimo na ti! Udžbenik inojezičnog hrvatskog za početnu razinu učenja jezika*. Split: Filozofski fakultet.
- KOSOVAC, Vesna, LUKIĆ, Vida. 2007. *Učimo hrvatski 2. Udžbenik i vježbenica s gramatikom*. Zagreb: Školska knjiga.
- LEVAČIĆ, Martina. 2019. *Kroatisch für Anfänger*. Stuttgart: PONS GmbH.
- MRŠE, Ivanka, MRŠE, Branko. 2021. *Einstieg kroatisch*. Ismaning, Deutschland: Hueber Verlag.
- UDIĆ, Sanda Lucija. 2020. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za razine B2 – C1*. Zagreb: FF press.
- VIDAN, Aida, NIEBUHR, Robert. 2009. *Beginner's Croatian*. New York: Hippocrene Books.

Literatura

- BARČOT, Branka, MILČIĆ, Tanja. 2019. „Arijadnina nit u ovladavanju frazemima na nastavi materinskoga i stranoga jezika – kvantitativno obrađeni podaci (prvi dio studije)“. *Filološke studije*, 292–304. <https://doi.org/10.17072/1857-6060-2019-17-1-292-304>. Pristup 20. ožujka 2024.
- ČELIKOVIĆ, Vlasta, ur. 2005. *Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje*. Zagreb: Školska knjiga.
- EDMONDS, Amanda. 2015. „Constructions in the Classroom: Examples of a Phraseodidactic Approach for the Teaching of L2 French“. *Journal of Social Sciences*. 11 (3); 152–161. <https://doi.org/10.3844/jssp.2015.152.161>. Pristup 20. ožujka 2024.
- JUKIĆ, Sandra. 2016. *Poredbena frazeologija u nastavi inojezičnoga hrvatskoga*, diplomski rad. Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:690274>. Pristup 28. ožujka 2024.
- LANGACKER, Ronald. 1987. *Foundations of cognitive grammar*. Stanford: Stanford University Press.
- MELLADO BLANES, Ester. 2020. „A Phraseodidactic Approach to Native Italians Comprehension of Spanish Press Information“. *Revue des linguistes de l'Université Paris Ouest Nanterre La Defense* <https://journals.openedition.org/linx/4168>. Pristup 28. ožujka 2024.
- NOSIĆ, Vesna. 2010. „Frazeološke vježbe“. *Život i škola*, LVI (23), 171–180. <https://hrcak.srce.hr/54024>. Pristup 20. ožujka 2024.
- OMAZIĆ, Maja. 2015. *Phraseology through the looking glass*. Osijek: Josip Juraj Strossmayer University, Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences.
- PIIRAINEN, Elisabeth. 2012. *Widespread Idioms in Europe and Beyond*. New York: Peter Lang.
- TURK, Marija. 2014. „Naznake o podrijetlu frazema“. *Fluminensia*, 6, (1-2): 37–47.
- VALENČIĆ ARH, Urška. 2014. „Auf dem richtigen Weg sein – phraseodidaktische Ansätze im DAF-Unterricht“. *Linguistica*, 54 (1): 365–379. <https://doi.org/10.4312/linguistica.54.1.365-379>. Pristup 28. ožujka 2024.
- VIDOVIĆ BOLT, Ivana. 2013. „O mogućnostima poučavanja i usvajanja hrvatskih frazema.“ *Prvi, drugi, strani jezik: hrvatsko-makedonske usporedbe*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, 252–264.

URL 1: <https://rjecnik.hr/igre>

URL 2: <https://sjedi5.com/kviz-frazeologija>

URL 3: <https://wordwall.net/hr-hr/community/frazemi-i-frazeologija>

URL 4: <https://www.redensarten-index.de/suche.php>

URL 5: <http://frazemi.ihj.hr/>

Phraseodidactics in teaching Croatian as L2

Summary

Phraseodidactics is a part of applied phraseology and is an essential component of teaching and mastering a foreign language. It is a relatively young discipline that is often overlooked in education. In the introductory part of this paper, we will present previous research and methodology based on cognitive linguistics. The central part of the paper emphasizes the importance of integrating phraseology into the teaching of Croatian as an L2, especially at higher levels. A complete understanding of the phraseology of a specific language implies proficiency in that language, and intercultural competence is extremely important in this context. Examples of the best practices in teaching other languages as foreign languages, as well as in teaching Croatian as an L2, will be provided. The paper provides an overview of the possibilities of applying phraseodidactics, including contrastive phraseology, and also examines the utility of artificial intelligence (ChatGPT) in phraseological teaching in line with the development of new technologies. It leaves open the question of possibilities for improving phraseological teaching of Croatian as an L2.

KEYWORDS: *phraseology, phraseodidactics, contrastive phraseology, Croatian as an L2, artificial intelligence*